

Zarządca sukcesyjny

Jak zabezpieczyć firmę po śmierci przedsiębiorcy?

Śmierć przedsiębiorcy prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą nierzadko oznacza faktyczny koniec prowadzonego biznesu. Z chwilą odejścia przedsiębiorcy wygasa bowiem wiele uprawnień, pełnomocnictw i umów, a sam wpis w CEIDG zostaje automatycznie wykreślony. W konsekwencji dochodzi do zaprzestania wykonywania działalności operacyjnej, blokady rachunków bankowych oraz utraty możliwości posługiwania się numerem NIP.

Ustawodawca dostrzegł ten problem i w 2018 r. wprowadził do polskiego porządku prawnego instytucję zarządcy sukcesyjnego – rozwiązanie, które ma zapewnić ciągłość funkcjonowania przedsiębiorstwa po śmierci jego właściciela.

Istota zarządu sukcesyjnego

Podstawę prawną zarządu sukcesyjnego stanowi ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Umożliwia ona kontynuowanie działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy w ramach tzw. przedsiębiorstwa w spadku.

Zarządca sukcesyjny pełni funkcję tymczasowego reprezentanta tego przedsiębiorstwa. Jego zadaniem jest prowadzenie bieżących spraw, wykonywanie umów, rozliczenia podatkowe oraz zapewnienie ciągłości zatrudnienia pracowników. W praktyce zarządca sukcesyjny działa jak „pomost” między śmiercią właściciela a ostatecznym uregulowaniem kwestii spadkowych.

Zarządca sukcesyjny działa we własnym imieniu, lecz na rachunek właścicieli przedsiębiorstwa w spadku (czyli spadkobierców, zapisobierców windykacyjnych lub małżonka). Odpowiada wobec nich za należyte prowadzenie przedsiębiorstwa oraz rozliczenie dochodów i kosztów powstałych w czasie sprawowania zarządu.

Powołanie zarządcy sukcesyjnego

Zarządcę sukcesyjnego może ustanowić sam przedsiębiorca jeszcze za życia, dokonując odpowiedniego wpisu w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Wymagana jest zgoda osoby powoływanej na tę funkcję. Wpis ten można w każdej chwili odwołać lub zmienić.

Jeżeli przedsiębiorca nie ustanowił zarządcy za życia, po jego śmierci mogą to uczynić:

- małżonek przedsiębiorcy,
- spadkobiercy ustawowi lub testamentowi,
- zapisobierca windykacyjny.

Powołanie zarządcy po śmierci wymaga jednak zachowania terminu – nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy. Po tym czasie ustanowienie zarządcy nie będzie już możliwe.

Zarząd sukcesyjny ma charakter czasowy, co do zasady wygasa po upływie dwóch lat, a tylko w wyjątkowych sytuacjach sąd może przedłużyć jego trwanie do pięciu lat. Dodatkowo należy pamiętać, że wniosek powinien być odpowiednio uzasadniony (muszą zaistnieć ważne przyczyny, a nie tylko wola spadkobierców co do utrzymania zarządu sukcesyjnego). Po zakończeniu zarządu konieczne jest podjęcie decyzji co do dalszego losu przedsiębiorstwa – jego likwidacji, sprzedaży lub przekształcenia w spółkę.

Skutki ustanowienia zarządcy sukcesyjnego

Ustanowienie zarządcy sukcesyjnego pozwala uniknąć skutków prawnych śmierci przedsiębiorcy, które w przeciwnym razie prowadziłyby do faktycznego „zamrożenia” firmy. Przedsiębiorstwo w spadku:

- zachowuje numer NIP i może nadal prowadzić rozliczenia podatkowe,
- może wystawiać faktury, przyjmować płatności i kontynuować zawarte umowy,
- zachowuje ciągłość stosunków pracy,
- utrzymuje zdolność do uczestniczenia w obrocie gospodarczym.

W praktyce oznacza to, że działalność firmy nie zostaje przerwana, a kontrahenci mogą w dalszym ciągu współpracować z przedsiębiorstwem, gdzie rodzina zmarłego ma czas na spokojne uregulowanie spraw spadkowych i podjęcie decyzji co do dalszego kształtu biznesu rodzinnego.

Odpowiedzialność zarządcy sukcesyjnego

Zarządca sukcesyjny jest zobowiązany do wykonywania swoich obowiązków z należytą starannością, jakiej można wymagać od zawodowego menedżera. Odpowiada wobec właścicieli przedsiębiorstwa w spadku za szkody wyrządzone niewłaściwym prowadzeniem spraw. Ma również obowiązek prowadzenia ewidencji przychodów i kosztów oraz rozliczania podatków.

Z praktycznego punktu widzenia kluczowe jest, aby osoba wyznaczona na zarządcę dysponowała odpowiednim doświadczeniem i zaufaniem ze strony przedsiębiorcy oraz rodziny. Nie musi być członkiem rodziny – może to być także zaufany współpracownik, menedżer lub doradca.

Najczęstsze błędy związane z powołaniem zarządcy sukcesyjnego

Do najczęściej spotykanych błędów należą:

1. brak formalnego wpisu w CEIDG – sama deklaracja lub zapis w testamentie nie wywołuje skutków prawnych;
2. nieprecyzyjne ustalenia co do następstwa – brak porozumienia między spadkobiercami często prowadzi do konfliktów i paraliżu decyzyjnego;
3. brak dalszego planu sukcesyjnego – zarząd sukcesyjny to rozwiązanie tymczasowe, które powinno stanowić element szerszej strategii sukcesji.

Wnioski

Instytucja zarządcy sukcesyjnego to jedno z najważniejszych narzędzi prawnych, które pozwala zachować ciągłość przedsiębiorstwa po śmierci jego właściciela. Ustanowienie zarządcy wymaga jedynie prostego wpisu w CEIDG, a może uchronić rodzinną firmę przed chaosem, utratą kontraktów i płynności finansowej.

Zwrócić należy uwagę, że ustanowienie zarządcy sukcesyjnego nie powinno być traktowane przez przedsiębiorców jako formalność, lecz jako element racjonalnego planowania sukcesyjnego. Dobrze zaplanowana sukcesja zaczyna się od przewidywania – a pierwszym krokiem jest właśnie powołanie zarządcy sukcesyjnego.

5 kroków do ustanowienia zarządcy sukcesyjnego

1. **Wybierz osobę zaufaną** – może to być członek rodziny lub współpracownik.
2. **Uzyskaj jej zgodę** na pełnienie funkcji zarządcy sukcesyjnego.
3. **Złóż wniosek do CEIDG** (online lub w urzędzie gminy).
4. **Poinformuj kontrahentów i pracowników** o powołaniu zarządcy.
5. **Uwzględnij zarządcę w planie sukcesji** – w testamencie, strategii sukcesji Twojej firmy czy konstytucji rodzinnej.

Autorka artykułu:
Joanna Pieczaba
M. Krotoski Adwokaci i Radcy Prawni sp.k.

Adwokat Jerzy Krotoski oraz adwokat Maciej Krotoski z poznańskiej Kancelarii M. Krotoski Adwokaci i Radcy Prawni sp.k. są Członkami WKK